

Сутність та зміст базових категорійних понять теорій загального управління та управління стратегічним потенціалом

Анотація. Узагальнено досвід вітчизняної економічної науки та практики щодо визначення категоріальних понять теорії управління стратегічним потенціалом в контексті забезпечення збалансованості функціонування національного господарства. Запропоновано змістовне ускладнення поняття «стратегічний потенціал промисловості України» та загальні принципи стратегічного управління визначеним потенціалом.

стратегічний потенціал, економічна безпека, економічний розвиток, ендогенно орієнтована модель розвитку економіки

В умовах України, коли розробка стратегії промислового розвитку та забезпечення економічної безпеки країни набуває пріоритетного значення в системі заходів стратегічного управління економікою, комплексне дослідження стратегічного потенціалу промисловості як економічної категорії і матеріальної основи продуктивних змін стає особливо актуальним. В процесі недосконалих ринкових перетворень в

© М.О.Чупріна, 2011

Україні мала місце недооцінка можливостей використання на нарощення стратегічного потенціалу економіки країни. Цьому сприяло, перш за все, відсутність стратегії щодо ефективного формування, нарощення та розвитку стратегічного потенціалу економіки України.

Посилення нестійкості поведінки зовнішнього економічного середовища, неефективність системи державного регулювання та втрата керованості виробничо-економічних систем, непослідовність й безсистемність у здійсненні економічних реформ лише загострило проблему своєчасної адаптації усіх секторів української економіки до деструктивних змін. Зазначене обумовило критичний стан більшості промислових підприємств, установ та окремих регіонів. Інтегральний показник рівня економічної безпеки України у 2008 р. порівняно 2007 р. зменшився до 71,1% (представлено автором за даними [12]).

Одним із головних елементів системи економічної безпеки є процеси забезпечення розвитку національного господарства в цілому та вдосконалення системи управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості з метою забезпечення реалізації моделі інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки. Тому актуалізується комплекс питань щодо визначення адекватних реаліям трансформаційного процесу стратегій, механізмів, методів та моделей управління стратегічним потенціалом промисловості.

Аналіз у наукових роботах О. М. Алімова, А. Я. Берсуцького, І. А. Ігнат'євої, Ю. В. Кіндзерського, В. В. Микитенко, І. П. Отенко та ін. [1-10] дозволив з'ясувати, що в більшості наукових досліджень щодо питання економічного розвитку практичного не досліджується категорія «стратегічного потенціалу промисловості». При цьому, саме поняття „потенціал” – розглядається або суто з ресурсної, або з ресурсно-функціональної точки зору, а поглиблені дослідження питань із формування,

нарощення та оцінювання параметрів розвиненості стратегічного потенціалу проводяться лише в контексті окремих складових стратегічного потенціалу промисловості. Зауважимо, що при всій розбіжності визначень економічної теорії, вони мають багато спільного, оскільки при розгляді стратегічного потенціалу промисловості як можливості до розвитку системи, забезпечення досягнення мети, виконання поставлених завдань, перш за все, асоціюють його з певною сукупністю ресурсів на можливостей (зазначене представлено у науковій роботі [4 с. 25]).

З огляду на зазначене, **метою даної статті є** ґрунтовне вивчення феномену стратегічний потенціал промисловості як визначальної складової стратегії переходу до переважно ендогенне орієнтованої моделі розвитку економіки України. Слід зазначити, що методологічною основою дослідження є використання базових положень системного підходу, а також діалектичного і аналітичного методів як таких, що одержали широке визначення в економічній науці.

Враховуючі зазначені методологічні підходи доцільним, на нашу думку, розпочати дослідження з групування базових понять теорії загального управління розвитком стратегічного потенціалу (це представлено у табл. 1).

З огляду на вищезазначене та за результатами проведеного дослідження можна зробити *наступні висновки*:

Економічний розвиток це багатофакторний процес, який відбиває зміни в усіх сферах національної економіки, то він уможлиблює збільшення реального національного доходу за певний період. Тому, економічна оцінка розвитку стратегічного потенціалу завжди посідатиме одне з перших місць у сучасних наукових розробках. Для України проблему економічного розвитку необхідно розглядати, перш

Таблиця 1 – Сутність, зміст та логіка зв'язку вихідних категоріальних понять теорії стратегічного управління *

Категоріальне поняття	Сутність та зміст категорії	Узагальнення автора дослідження
Теорія загального управління розвитком стратегічного потенціалу		
Промисловий потенціал	системне явище, яке характеризує можливість галузі виконувати суспільну місію із задоволення різноманітних потреб суспільства, природа яких пов'язана зі здійсненням промислової діяльності. Промисловий потенціал – це досить динамічна категорія, яка змінюється, з одного боку залежно від потреб суспільства, а з іншого – від рівня ресурсного, технологічного та інституціонального забезпечення її розвитку [4]	автор підтримує думку цих розробників
Стратегічний потенціал промисловості	возможности, ресурсы, источники для достижения стратегических целей и формирования, поддержки и развития устойчивых конкурентных преимуществ [3]	на думку автора, стратегічний потенціал промисловості, можна визначити як системне явище, що характеризує сукупність можливостей, ресурсів та джерел галузі, які використовуються з метою

		<p>досягнення стратегічної місії із задоволення різноманітних потреб суспільства та забезпечення високого рівня економічної безпеки держави. Подане визначення стратегічного потенціалу промисловості має наступні переваги: а) ґрунтується на системному підході, що дозволяє використовувати характеристики та властивості системи; б) визначена загальна місія системи «стратегічний потенціал промисловості» - задоволення різноманітних потреб суспільства та забезпечення високого рівня економічної безпеки держави.</p>
--	--	---

Стратегічний потенціал національної економіки	це сукупність граничних ресурсних, технологічних, науково-технічних, організаційно-економічних і геополітичних можливостей, що використовуються з метою гармонізації та досягнення певних темпів економіко-політичних та соціальних цілей країни на міжнародній арені в інтересах забезпечення економічної безпеки – глобальної, регіональної, національної [1]	автор підтримує думку розробників
Принципи стратегічного управління потенціалом	наиболее общие подходы и правила, используемые для проектирования и реализации системы стратегического управления потенциалом [3]	автор дослідження підтримує думку розробників, щодо узагальнення наступних принципів: системності та комплексності досліджень; адаптивності; безперервності процесів формування, нарощування та розвитку стратегічного потенціалу підприємства; холізму; інноваційності; когнитивності
Адаптивне управління стратегічним потенціалом промисловості	це цілеспрямований процес трансформації, що дозволяє удосконалити структуру виробництва, посилити інноваційну спрямованість галузі. збільшити конкурентні можливості, розв'язати регіональні, соціальні та екологічні проблеми стратегічного розвитку промисловості України [4]	автор підтримує думку розробника
Теорія ендогенно спрямованого зростання		
Економічний розвиток	це незворотні економічні зміни технологічного способу виробництва. На відміну від економічного розвитку, для економічного зростання такі ознаки не характерні. Оскільки економічне зростання може перериватись економічним спадом [9]	автор підтримує думку розробника, проте вважає, що характер та динаміка перебігу економічного розвитку обумовлена., перш за все: стартовим рівнем розвитку країни чи соціально-економічної системи; інтелектомісткістю або станом людського капіталу; ендогенними умовами господарювання;

Економічне зростання	це багатофакторний процес, який відбиває зміни в усіх сферах національної економіки, призводить до збільшення реального національного доходу за певний період [9]	автор підтримує думку розробника та підкреслює, що досягнення певного рівня економічного зростання є головною ціллю держави та безпосередньо пов'язане із динамікою ВВП
Сталий розвиток	процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення гарантованого задоволення принаймні мінімально необхідних потреб всіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності навколишнього середовища, забезпечення рівноваги між потенціалом природи і вимогами людей всіх поколінь [8]	автор підтримує думку розробника та вважає, що основним методом дослідження України як об'єкту сталого розвитку є математичне моделювання поведінки економічної, соціальної, екологічної підсистем та їх взаємодії.
Ендогенізація економіки	це процес активізації внутрішніх факторів та зменшення негативного впливу зовнішніх чинників на соціально-економічний розвиток країни [10]	автор підтримує думку розробника

Примітка. * узагальнено та дефініційно визначено автором дослідження за даними наукових праць [1-4, 8-10].

за все, з огляду на виживання за будь-яких умов. Це обумовлює необхідність визначення ключових чинників та факторів впливу на інтенсифікацію процесів формування, нарощення та практичного використання власного стратегічного потенціалу.

Проблема пошуку ефективної моделі зростання національної економіки на засадах формування, нарощення, трансформація, трансляція, освоєння та використання стратегічного потенціалу залишається актуальною. Нагальною проблемою сьогодні є активізація рушійних сил, джерел фінансування та мобілізації факторів економічного зростання, тобто вирішення проблеми оптимального поєднання всіх елементів моделі ефективного розвитку національної економіки.

Цілком закономірним підсумком концептуальних підходів до осмислення поняття «стратегічного потенціалу промисловості» стає змістовне ускладнення його дефініційного оформлення, один з варіантів якого має, на нашу думку, наступний вигляд: системне явище, що характеризує сукупність можливостей, ресурсів та джерел галузі, які використовуються з метою досягнення стратегічної місії із задоволення різноманітних потреб суспільства та забезпечення високого рівня економічної безпеки держави. Комплексне дослідження стратегічного потенціалу як економічної категорії і матеріальної основи продуктивних змін є підґрунтям для визначення саме вектору розвитку промислового виробництва та побудови ендогенної моделі національної економіки.

Список літератури

1. Микитенко В. В., Алимов О. М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / В. В. Микитенко, О. М. Алимов // Продуктивні сили України. Науково-теоретичний економічний журнал. К.: – РВПС НАН України, 2006. – № 1. – С. 135–151.
2. Механізм збалансованого розвитку промислового потенціалу: [зб. наук. пр. / НАН України, об'єднаний ін-т економіки. Редкол.:акад. НАНУ О.М. Алимов (від. ред.) та ін.] – Київ, 2005. - 148с.
3. Отенко И. П. Стратегическое управление потенциалом предприятия: [Научное издание] / И. П. Отенко – Харьков: Изд. ХНЭУ, 2006. – 256 с.
4. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційної трансформації: [Монографія] / Відповід. ред. канд. екон. наук Ю. В. Кіндзерський. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.
5. Ігнатієва І. А. Стратегічний менеджмент: теорія, методологія, практика: [Монографія] / І. А. Ігнатієва – К.: Знання України, 2005. – 250 с.
6. Берсуцкий А. Я. / Управление ресурсным потенциалом предприятия: [Монографія] / А. Я. Берсуцкий; НАН Украины. Ин-т экономики пром-ти. – Донецк: Юго-Восток, 2010. – 185 с.
7. Філіпченко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку: [Монографія] / А. С. Філіпченко – К.: Знання України, 2002. – 190 с.
8. Проблеми сталого розвитку України. - К.: «БМГ», 1998. – 400 с.
9. Економіка України; стратегічне планування: [Монографія] / Від. ред. В. Ф. Бесєдін., А. С. Музиченко. – К.: НДЕІ. – 2008. – 500 с.
10. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку: [Монографія] / за ред. акад. НАН Укр. В. М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогнозів; Фенікс, 2003. – 1008 с.
11. Потенціал України та його реалізація / Спільний звіт Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України та Національного банку України „Розбудова спроможності до аналізу соціально-економічних результатів і потенціалу в Україні. — К.: МЦПД, 2008. – 110 с.
12. Стан економічної безпеки України (січень-грудень 2006 р.) Аналітична записка. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства економіки України. – Режим доступу до сайту: <http://www.me.gov.ua>.

М. Чуприна

Сущность та содержание базовых категориальных понятий теорий общего управления та управления стратегическим потенциалом

Обобщен опыт отечественной экономической науки и практики по определению категориальных понятий теории управления стратегическим потенциалом в контексте обеспечения сбалансированности функционирования национального хозяйства. Предложено содержательное осложнение понятия «стратегический потенциал промышленности Украины» и общие принципы стратегического управления определенным потенциалом.

M. Chuprina

Essence that maintenance of base category concepts of theories of general management that management strategic potential

Experience of the national economic science and practice in definition of categorical apparatus of the theory of strategic capacity management in the context of the balanced functioning of the national economy has been generalized. An informal complexification of the notion of "strategic capacity of the national economy of Ukraine" and general principles for the strategic management of this capacity have been proposed.

Одержано 19.04.11